

הם לא היו משוגעים

אין כמו הישראלים, המגייסים את ההיסטוריה, הקרובה והרחוקה, לזיכרון הפוליטי היומיומי. לכן, נר תוחים היסטוריים ואנלוגיות היסטוריות משמשים כאן לרוב כטיעונים פוליטיים רלוונטיים, ויש חשיבות רבה להעמידם לפחות על קרקע היסטורית מוצקה. נסינו של אורי אבנרי, בגליון ראשיהשנה (העולם הזה 11.9) לגייס את תולדות בית שני לחיזוק טיעוניו כנגד גושאמונים וכהנא. נראה אולי מפתה, ממבט ראשון, אבל למעשה הוא עלול לשרת דווקא את המטרה ההפוכה. זאת, משום שהוא נתן לימין מונופול על מהפכנים ולוחמי־חרות, מה שמציג את מאבק הימין כאור חיובי.

הנסיין לזהות את מרד המקבים עם האבק דתי קנאי נגד המתיוונים הישנים, השואפים להשתלב בתרבות ההלניסטית האוניברסאלית, נראה, כי קריאה ראשונה, ממש קולע. אולם, קשה לבססו כעובדות היסטוריות.

כניגוד לתקופתנו, היו אז כל המאבקים החברתיים לבושים בלבוש דתי, מאחר שהחילוניות — או רעיון הכפירה באל — לא עלתה על דעתו של איש. מאבקים של האיכרים היהודיים נגד האצולה הירושלמית המתיוונת היה מאבק דתי חברתי, שקיבל תימוכין באידיאולוגיה דתית. היה זה מאבק נגד בעלי־אדמות שנישאו את האיכרים מאדמותיהם, שסיכנו אותם בחובות וגבו מהם מיסים.

גם את האלמנט הדתי של המאבק אין לבטל. אותם אצילים מתיוונים נהגו במישרות הכהונה, כולל הכהונה הגדולה, ככתוך שלהם, מכרו וקנו אותה, ונתנו למצוא לו אנלוגיות היסטוריות אחרות. למשל, מאבקו של ישו נגד אותם שהפכו את בית־המקדש ל"בוסה ולשוך, או מאבקו של עדות נוצריות שונות כנגד השחיתות שפשי

נקרא שוב בכיתבי יוסף בן־מתתיהו נראה כיצד היו המאורעות שקרמו לנפילת ירושלים, ושהוא מתאר בזיכרון כה רב. לא רק מרד, אלא גם מהפכה מן הסוג הקלאסי: מהפכה

תולדות מילחמת היהודים. על ראשית המרד, והמורדים הבקיעו את העיר העליונה ושרפו באש את בית חנניה הכהן הגדול ואת ארמונות אגריפס וברניקי, ואחריהו יצאו לשלח

מאת אהוד עיניגיל

היסטוריון יוסף בן־מתתיהו זעם על אובדן הפריווילגיות

מייד לאחר התייצבות השילטון היהודי החדש בירושלים ובחלוקת המישרות בין אנשי האצולה הירושלמית, אסף אליו שימעון בריגורא אנשי־רבים ושם את פניו אל החמס, ונקל היה בעיניו לשים לבו את בתי־העשרים. השילטון הירושלמי שלח צבא כנגדו, והוא נסוג לעבר מצדה, שם שלטה סיעת הקנאים הדתיים.

למרות הקירבה כעמדותיהם החברתיות המהפכניות, לא מצאו שתי סיעות אלה שפה דתית משותפת. לראשונה היה חשוד בעיני האנשים ההם, ועל כן ציוו עליו לשבת עם האנשים אשר הביא עימו בשפל העיר (מצדה) והם ישבו כמרומי המקום. בעוד הוא שאף, לדברים גדולים מאלה, ישבו קנאי מצדה במקומם, ועל כן פנה שמעון אל ארץ ההרים והעביר קול מסכיב, כי יקרא דרוו לעבדים ויתן שלל רב לבני־חורין.

תיאוריה מהפכנית כזאת קראה תיגר לא רק על אצולת בעלי־העבדים היהודית, אלא על יסודות המישטר הרומאים עצמם, והרומאים ידעו להעריך זאת. אחרי הניצחון דנו את שימעון בריגורא למוות, ואילו את המנהיג השני של המרד, יוחנן מגושחלב, דנו רק למאסר־עולם. הוא נלחם על חרות עמו, אבל לא עירער על הסדר החברתי הכללי־רומאי.

אבל גם יוחנן מגושחלב לא היה מנהיג דתי. שני אלה, שימעון ויוחנן, היו מנהיגי המרד בשלבו הסופי. כלר, מר, בניגוד לתמונה שמציג אבנרי, מצאו הרומאים על חומות ירושלים, בשנת 70, חברה יהודית מהפכנית בהנהגת שני מנהיגים לא־דתיים, אחד (יוחנן) שייצג את האיכרות והוערי בורגנות היהודית, ולחם למען חרות לאומית, והשני (שימעון) שייצג את תלמידי־העם והעבדים, ולחם למען חרות

מותר לגייס את ההיסטוריה לזיכרון הפוליטי היומיומי, אבל מרד המקבים והמרד הגדול ברומאים מוכיחים כי אין לימין מונופול על מהפכנים ולוחמי־חרות

תה בהירארכיה הכנסייתית בימייהי ניים, שהגיעה עד לכדי מכירת כס' האפיפיורות לכל המרבה במחיר. ולבסוף, מאבקים של האיכרים היהודיים באצולה המתיוונת ובבעלי־בריתה — תושבי שפלת־החוף הליניסטיים והשליטים הסלאווקיים יכולה למצוא לה אנלוגיה היסטורית מתאמה הרבה יותר במרד הערבי של 1936-1939, שבמהלכו נאבקו הפלאחים של גביהר באפנדים (המתיוונים), בישוב היהודי (ההלניסטים של שפלת־החוף) ובכריטים (הסלאווקים).

חופש לעניים

אבל, תנא גדול יותר להיסטוריה (ולפוליטיקה העכשווית) עשה אבנרי כשהוא תוקף את המרד היהודי הגדול ברומאים כמעשה־טירוף של קנאים דתיים חסרי־מעצורים, משווה גם אותו למעשה־מתנחלים. התעלמות מהתכנים החברתיים של אותו מרד פשוט וזעקת לתיקון הנה, למשל, ציטוט מסיפרו של ההיסטוריון ססיל רות, הרקע ההיסטורי של המגילות הגנוזות: "משי

שהחלה בתנועת־רפורמה, אשר נתפתח להתקוממות לאומית ושהפכה לכ' סוף למהפכה חברתית, אשר נקלעה לקיצוניות הגדלה והולכת, והיתה מלווה במעשי־אלימות שנברו והלכו אף הם. "השורדים" והמצדדים של יוסף בן־מתתיהו מופיעים אפוא כמהפכנים פטריטיים (ככל שהיו אולי תועים והולכו עצמם שולל), אשר חטאם הגדול — בעיניו — היה שהם לחמו בראשונה ברומאים שנועדו להיות לפטרונים שלו, ולאחר מכן — בכ' הונה ובכורגנות השלטת, שהיו ירדיו ומקורביו".

ראוי לשים לב, כמו כן, שהאנשים שהתנגדו לאותו מרד לא היו בהכרח מתיוונים מסוג חדש אלא דווקא אותם דתיים קיצוניים שנתקראו פרו־שים, שהניחו את היסודות ליהדות, אותה יהדות שאבנרי מותח עליה ביקורת רכה. מצד שני, דווקא כמחנה המורדים היהודיים ניתן למצוא תנאי עות ודמויות, שלא רק שלא נלחמו למען אידיאולוגיה רתית כלשהי, אלא אף רמו יותר לתנועות מהפכניות חיי־לונות שפעלו 1,500 שנה אחריהם. וכך מספר יוסף בן־מתתיהו בספרו

אש גם בבית גנזי־הכתבים (הארכיון נות), כי ביקש להשחית את שיטת־החובות לכל הלויים ולהשבת את גביית הכספים, ואמרו למשור אחריהם את ליבות האנשים הרבים השקועים בחובות ולקראו חופש לעניים למען יתקוממו על העשירים. "כל מי שמכיר את תולדות המהפכה הצרפתית, יזהה מייד את האנלוגיה ההיסטורית המתאימה, אך יתקשה מאוד לזהות בתיאור זה איזשהו מעשה ממעשיהם של ה"מתנחלים".

דרור לעבדים

ן עוד מספר בן־מתתיהו כי כאשר קרב קסטיוס גלוס לירדן שלם, לרכא את המרד, "עזבו היהודים את הגם ולקחו בידיהם כל־ינשק וגם לא שמו את ליבם למנוחת־השבת, אף כי נהגו תמיד לקדש את היום הזה בכל תוקף". בקרב הזה נזכר לראשונה שמו של שימעון בריגורא, איש גרש, שבשעבר הירדן. לפי שמו, לא היה האיש יהודי מדורידורות, אלא בנה של גיורת. לאורך כל המרד, שהוא היה אחד

חרות משילטון זר וחרות משיעבוד אישי.

בבית־המקדש כיהנה אז כהונה מסוג חדש, עממית. (על כן קראו לאחת ממחלקות הכהונה הגדולה, ושמה יכין, ובחרו להם כהן גדול גורל, ובמקרה זכה בגורל איש אחד ושמו פינחס בן־שמאל מכפר חפתא, אשר לא יצא מכהוניהם הגדולים וגם לא הבין מה היא הכהונה הגדולה, כי היה איכר עובד אדמה) — דברי הכהן יוסף בן מתתיהו, הוועם על אובדן הפריווילגיה של בני מעמדו.

כמו כן, בניגוד למקובל לחשוב, כאשר הטילו הרומאים את המצור על ירושלים פסקה מילחמת־האזרחים בעיר, ועד לכיבוש הבירה לחמו אנשי יוחנן ושימעון ברומאים ביחד. האחרות הוא (המאחרת, אומנם) לא היתה סיבת כישלון המרד, כמו שגם מילחמת־האזרחים לא היתה הסיבה, האפשרות היחידה להצלחת המרד היתה טמונה ברעיונותיו של שימעון בריגורא. קרי — מרד־עבדים כללי באימפריה נגד אדוניהם. האנלוגיה ההיסטורית שעשה אבנרי, אם כן, אינה יכולה לעמוד (המשך בעמוד 32)

הזוי

המילחמה בלחם

ב צה"ל גילה ראש ענף מזון, כי גם חיילי צה"ל החלו נזהרים מפחמי־מות, ירדו בצריכה הממוצעת שלהם של לחם, מ750 גרם ליום בשנות ה'50 ל־500 גרם ליום בשנות ה'60 ול־200 גרם ליום השנה.

לא הכר יכול לקרות

ב באר־שבע גילה שחקן התיאטרון המקומי, המופיע בתדירות השרות לקידום מכירות הספרוטוטו כי הוא עצמו מעולם לא מילא טופס טוטו; מעולם לא הימר ומעולם אפילו לא שחק בקלפים.

אין אפס

ב ראשיהניקרה הוריע יוניפי"ל, כי אחרי שכוחות האו"ם מנעו, כי חודש שעבר, את הכניסה לאזור שבו הם מוצבים מאזרחים אשר נשאו עימם בין השאר 300 קילו מורמנפץ, 200 רובים, 38 פגזי אר־פיג'י ו110 פצצות מרגמה והורו להם לשוב על עיקבותיהם צפונה, הם גם החרימו, בתוך האזור, בין היתר, 33 אקדחים, 24 רובים, 24 רימוניידי, שמונה פגזי קטיושה, שיבעה משגרי אר־פיג'י ושני מוקשים נגד טנקים.

מסילת בנייהודה

ב רמלה הגישה רכבת־ישראל, המי נועה מטעמי ביטחון מלהעסיק שומרים ערביים, מישפט נגד קבלן שמירה שהעסיק בשמירה בתחנת הרכבת ערבים, אך הורה להם להודות, בשעת הצורך, בשמות ערביים במקום בשמותיהם המקוריים; דויד במקום סלאמה; יעקב במקום חוסיין; עודד במקום מוחמד.

לא ביום ולא בלילה

ב חיפה סימו חוקרי הטכניון מחי קר על עלותן של תאונות־דרכים למשק (נזקי גוף ורכוש, הוצאות איש־פז ושיקום, שרותי מיטרה ובתי־מישפט), מצאו כי נזיקה הממוצע של תאונה הוא 16,300 דולר, כשהתאונה הוולה ביותר היא תאונה עירונית, לאור היום, שבה מעורבת מכונת פרטית (7,000 דולר), והיקרה ביותר — תאונה קטלנית בכביש בינעירוני לעת לילה, שבה מעורבת משאית או אוטובוס (378 אלף דולר).

הם רצו והם אכלו

ב צה"ל זוכה מהחוקת סמים חייל שנאשם בחזקת זירעוני קנבים דמויי חשיש, משישכנע סניגורו של החייל את בתי־הדין הצבאי כי הויר צוננים שימשו להזנת ציפור הכנרת של החייל, שבזכות אכילתם השתבחה שירתה.

צדפות כשרות לפסח

ב ירושלים הציג מוסיאון ישראלי מיבחר שימשישקרושה שבי מקורם שימשו כחפצי־זיכרון, אך עברו הסבה וכללו, בין השאר, מוצאים לקישוט ספרי־תורה, שהיו בגילגולם הראשון, גביעי־שפניה מספן; תוכניה, שהיתה, בגילגולה הראשון, קסדה של חייל; פרוכת לארון־הקודש, שהיתה, בגילגולה הראשון, אדרת של קיסר אוהר־יהודים, וקערת סרפססה, שהייתה, בגילגולה הראשון, קערת־חריסנה להגשת צדפות.